

A turizmus közvetlen hozzájárulása a magyar gazdaság teljesítményéhez: a Turizmus Szatellit Számlák fejlesztésének alternatívái

The direct contribution of tourism to the performance of the Hungarian economy: alternatives of the Tourism Satellite Accounts development

Szerző: Hinek Máttyás¹

Mivel a turizmus nem önálló gazdasági ágazatként szerepel a nemzetgazdasági statisztikákban, teljesítményének mérése problémás. A turizmus gazdasági hozzájárulását mutató Turizmus Szatellit Számlák (Tourism Satellite Accounts, TSA) összeállításának az a célja, hogy megmutassa, hogyan alakul, illetve mekkora a turizmus közvetlen hozzájárulása a gazdasági teljesítményhez. Magyarország már a kezdetektől összeállítja a TSA statisztikákat, azonban ezek a kimutatások nem tartalmaznak két fontos aggregált mutatót, a turizmus közvetlen bruttó hozzáadott értékét (TDGVA), valamint a turizmusra jellemző iparágak közvetlen hozzájárulását a bruttó hazai termékhez (TDGDP). Tanulmányunkban kísérletet teszünk arra, hogy bemutassuk a Turizmus Szatellit Számlák legfontosabb anomáliáit.

As tourism is not an independent economic sector in national economic statistics, measuring its performance is problematic. The purpose of compiling Tourism Satellite Accounts (TSAs) is to measure the economic contribution of tourism, and show how this contribution is evolving. Hungary has been compiling TSA statistics from the beginning, but these reports do not include two important aggregates – the direct gross value added of tourism (TDGVA) and the direct contribution of tourism-specific industries to gross domestic product (TDGDP). In our study we attempt to outline the anomalies of TSAs.

Kulcsszavak: turizmus hozzájárulása, Turizmus Szatellit Számlák, statisztikai számbavétel, adatforrások.

Keywords: tourism contribution, Tourism Satellite Accounts, statistical methodology, data sources.

1. Bevezetés

A Turizmus Szatellit Számlák (Tourism Satellite Accounts, TSA) a turizmus, mint statisztikai szempontból nehezen körülhatárolható szektor teljesítményét mutatják ki a nemzetgazdasági számlák rendszerének (System of National Accounts, SNA 2008) információforrásai alapján, de azon túlmutató adatokkal és módszertannal.

¹ főiskolai tanár, Budapesti Metropolitan Egyetem, mhinek@metropolitan.hu

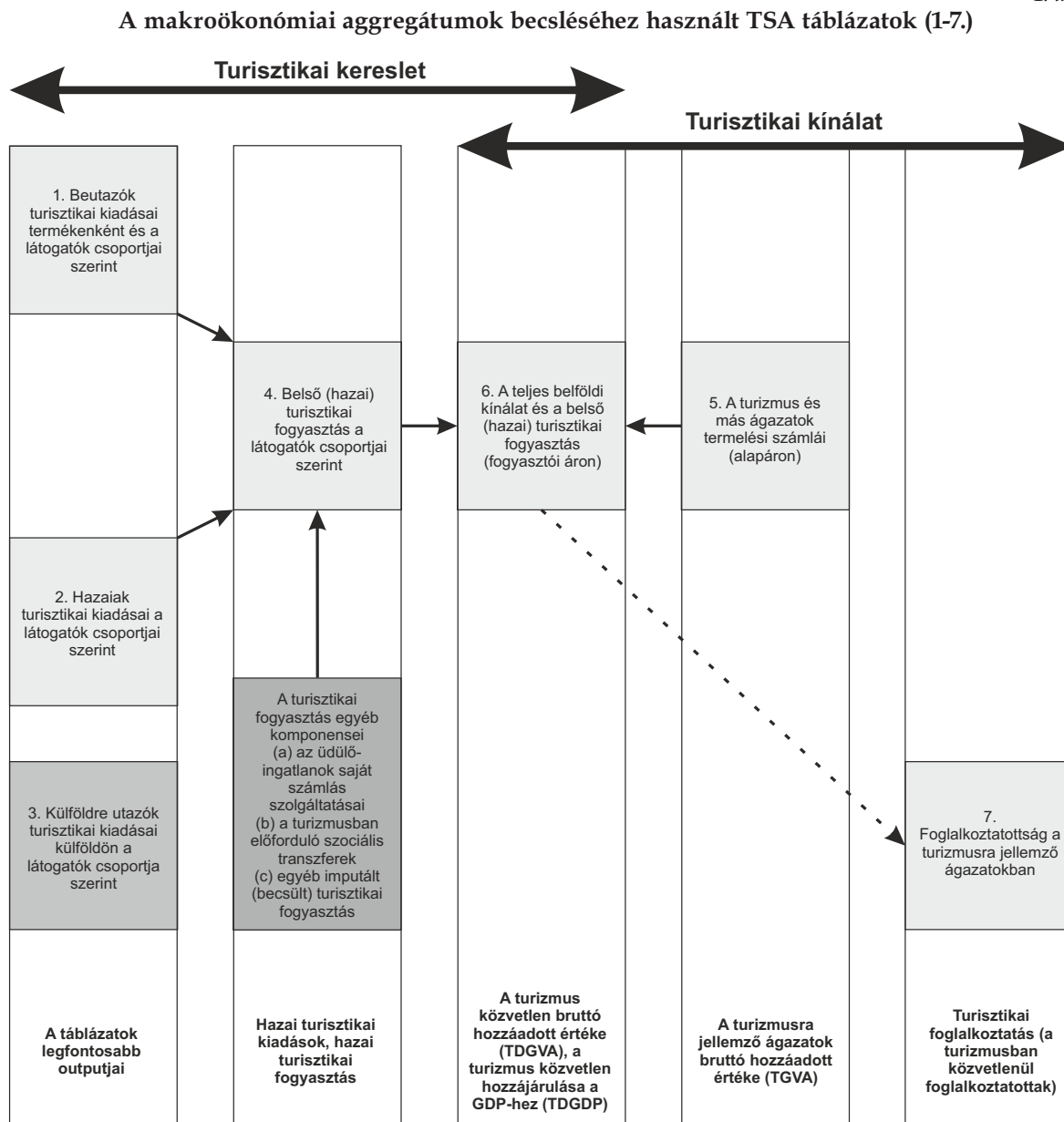
A turizmus szatellit számlák módszertani alapját az OECD², az UNSD³ és az UNWTO⁴ által jóváhagyott *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008* (TSA: RMF 2008) határozza meg.

A TSA összeállítása az egyes országok önálló döntése, nemzetközi szervezetek nem igénylik. Mivel a turizmus szektor szinte mindenütt a világban gyorsan növekszik, és az UNWTO statisztikák szerint az átmeneti visszaeséseket gyorsan kiheverő ágazat, így bővülése sok helyen a gazdasági növekedés egyik kitüntetett forrása. Ennek

² Organisation for Economic Co-operation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)

³ United Nations Statistics Division (ENSZ Statisztikai Részlege)

⁴ United Nations World Tourism Organization (ENSZ Turisztikai Világszervezete)

Forrás: FRECHTLING (2010)

eredményeképp a TSA sok országban *népszerű* statisztikai kimutatássá vált.

A nemzetközileg elfogadott módszertani keret ellenére a TSA alkalmazása nem teljesen egységes, az egyes országok statisztikai hivatalai részben másképp vagy eltérő tartalommal értelmeznek fogalmakat és mutatószámokat (LIBREROS et al. 2006). A TSA módszertan maga is ösztönzi az alkalmazókat arra, hogy minél több információforrást vonjanak be a turisztikai teljesítmény értékelésébe, így a TSA nem egységesen alkalmazott információs bázisra épül a világban. Az SNA-hoz

hasonlóan a TSA módszertant is időről időre felül kell vizsgálni.

2. Elméleti háttér

A gazdasági teljesítmények számbavételének módszereit, adatforrásait és mutatóit az ENSZ, az Európai Bizottság, az OECD, az IMF⁵ és Világbank égisze alatt kidolgozott *System of National Accounts* (nemzeti számlák rendszere,

⁵ International Monetary Fund (Nemzetközi Valutalap)

SNA 2008) tartalmazza. Európában az Eurostat az Európai Unió igényeinek megfelelően továbbfejlesztve alakította ki a nemzeti és regionális számlák európai rendszerét (European System of Accounts, ESA).

Az SNA és az ESA rendszer nem képes minden gazdasági tevékenység mérésére. A korlátokat a számbavételi rendszer módszertani és statisztikai alapjai jelentik, egyebek mellett az, hogy milyen tranzakciókról milyen részletettséggel történik az adatgyűjtés, hogyan kerülnek definiálásra a gazdasági szektorok és a gazdasági folyamatok. Az SNA-ban nem nevesített speciális mérési igények részbeni kielégítésére dolgozták ki az úgynevezett szatellit számlákat, amelyek speciális keretrendszerként, az alaprendszerhez részben integrált módon tesznek lehetővé mélyebb betekintést a számlarendszer egyes rejtett aspektusaiba (ESA 2010).

A Turizmus Szatellit Számlák (TSA) a turisztikai költség és fogyasztás (tágabban a kereslet) és a turisták igényeit kielégítő termékek, valamint az azokat létrehozó iparágak (szolgáltatási ágak) teljesítményét összehangoló kimutatások.

A TSA a turizmussal kapcsolatos alapvető fogalmakra épül (például ki a turista, mit értünk turisztikai tartózkodáson, melyek az utazás céljai, kik a nemzetközi és a hazai látogatók stb.). E fogalmak kapcsán nemzetközi konszenzus, elfogadott definíció, egységes értelmezés és adatgyűjtés áll rendelkezésre az *International Recommendations for Tourism Statistics 2008* (IRTS 2008) módszertani ajánlása alapján.

A Turizmus Szatellit Számla tíz egymással kapcsolódó táblázatból áll (1. ábra) (FRECHTLING 2010).

2.1. A TSA KERESLETOLDALA, A TURISZTIKAI KIADÁSOK (A TSA 1-4. TÁBLÁZATAI)

A TSA első négy táblázata (1-4.) a turisztikai fogyasztási kiadások nagyságát részletezi, az alábbiak szerint.

- 1. *Belföldi turisztikai fogyasztás.* A rezidensek (a magyar állampolgárok) turisztikai fogyasztása a referenciagazdaságban (Magyarországon belül).
- 2. *Külföldiek magyarországi turisztikai fogyasztása (kiadásai).* A külföldi látogatók magyarországi turisztikai fogyasztása.
- 3. *A külföldre utazók turisztikai kiadásai.* Magyarországról kiutazók külföldi turisztikai célú kiadásai. Ezek a kiadások nem a referenciagazdaságban történnek, jövedelemkiáramlást jelentenek, így nem képezik a számítás alapját.

- 4. *A belföld, Magyarországon megvalósuló turisztikai fogyasztás.* Összevontan tartalmazza a belföldi turisztikai fogyasztást, valamint a külföldiek magyarországi turisztikai fogyasztási kiadásait, azaz az 1. és 2. táblázatot.

1. táblázat

A turizmusra jellemző termékek és a turizmusra jellemző tevékenységek a TSA RMF: 2008 és a KSH besorolása alapján

Termékek	Az ezeket előállító tevékenységek (turisztikai/és más/iparágak)
1. Szálláshely-szolgáltatás	1. Szálláshely-szolgáltatás
2. Vendéglátás	2. Vendéglátás
3. Vasúti személyszállítási szolgáltatások	3. Vasúti személyszállítás
4. Közúti személyszállítási szolgáltatások	4. Közúti személyszállítás
5. Vízi személyszállítási (forgalmi) szolgáltatások	5. Vízi személyszállítás
6. Légi személyszállítási (forgalmi) szolgáltatások	6. Légi személyszállítás
7. Közlekedési eszközök (személygépjárművek) kölcsönzése	7. Közlekedési eszközök kölcsönzése
8. Utazási irodák, utazásszervezők és egyéb foglalási szolgáltatások	8. Utazási irodák és egyéb foglalási szolgáltatók
9. Kulturális szolgáltatások	9. Kulturális tevékenységek
10. Sport- és szabadidős szolgáltatások	10. Sport- és szabadidős tevékenységek
Egyéb, országspecifikus turizmusra jellemző termék (magyar TSA: más turizmushoz kapcsolódó termékek)	Egyéb, országspecifikus turizmusra jellemző tevékenységek (magyar TSA: más turizmushoz kapcsolódó tevékenységek)
11. Gyógyfürdő-szolgáltatás	11. Gyógyfürdő-szolgáltatás
12. Szállítást kiegészítő tevékenységek	12. Szállítást kiegészítő tevékenységek
Nem turizmusra jellemző fogyasztási cikkek, amelyek mégis a turisztikai fogyasztás részét képezhetik (magyar TSA: más termékek)	Nem a turizmusra jellemző tevékenységek, amelyek a turisztikai fogyasztást is kiszolgálják (magyar TSA: más tevékenységek)
13. Egyéb más áruk (01-36 CPA ⁶)	13. Egyéb más áruk (01-36 CPA)
14. Egyéb más szolgáltatások (37- CPA)	14. Egyéb más szolgáltatások (37- CPA)

Forrás: saját szerkesztés a TSA: RMF 2008 és a KSH adatai alapján

⁶ CPA: Statistical Classification of Products by Activity = az EU által alkalmazott, a gazdasági tevékenységeket besoroló, osztályozási rendszer, amelynek Magyarországon megfelel a TEAOR (tevékenységek egységes osztályozási rendszere).

Azonban nem elegendő, ha kiadásként csak a turisták pénzügyi kiadásait vesszük számításba. A turisztikai fogyasztás részeként kell figyelembe venni a következő, pénzmozgással nem járó tevékenységeket is:

- a barter- (csere-) ügyletek becslött értékét (például lakások üdülési célú ideiglenes cseréje);
- a nyaralóházakban saját felhasználásra termelt javak (például zöldségek, gyümölcsök, vadhús, hal stb.), illetve a szokásos környezetben kívüli rekreációs tevékenységek (kertészet, vadászat, horgászat stb.) eredményeként létrejött javak becslött értékét;
- azoknak a szolgáltatásoknak az értékét, amelyek saját fenntartású nyaralóingatlanokhoz kapcsolódnak (például a saját tulajdonú nyaralók közüzemi szolgáltatási díjai);
- a turisztikai ágazathoz köthető pénzügyi közvetítői szolgáltatások díját;
- a vendéglátóknak a vendéglátás következtében megnövekvő nettó kiadásait (élelmezés, ajándékok költsége stb.);
- vállalkozások, kormányzati intézmények és a háztartásokat támogató nonprofit szervezetek munkavállalókkal kapcsolatos kiadásait (például közlekedési vállalatok által a munkavállalók részére nyújtott ingyenes vagy támogatott szolgáltatások, hotelek alkalmazottainak nyújtott ingyenes szállás és ellátás);
- a munkavállalók és családjuk számára üdülési hozzájárulásokat biztosító vállalatok nettó költségeit (például ingyenes vagy a munkáltató által támogatott utazási költségek, szállás költségei stb.);
- a nemzeti számlák rendszerének (SNA) minősítése alapján nem piaci szolgáltatásnak minősülő állami kiadások értékének egy részét, amelyeket a látogatók (is) igénybe vesznek (például az állam által fenntartott múzeumok látogatása, egyéb rekreációs szolgáltatások igénybe vétele stb.), az SNA természetbeni társadalmi transzfereknek minősíti (TSA: RMF 2008, 13. oldal).

2.2. A TSA KÍNÁLATOLDALI MEGKÖZELÍTÉSE (A TSA 5-6. TÁBLÁZATAI)

Az 5-6. táblázat a TSA két legfontosabb táblázata. Ezek segítségével számolhatóak ki, illetve becslhetőek meg a TSA alapvető aggregátumai, amelyek a turizmus gazdasági teljesítményhez való hozzájárulását mutatják meg. Az ehhez szükséges alapinformáció a turisztikai ágazatok és turisztikai termékek definiálása (lásd az 1. táblázatot).

A turizmusra jellemző termékek (lásd a TSA 5. táblázatát) az SNA logikájának felelnek meg. A turizmusra jellemző fogyasztási cikkek azok a termékek, amelyeket közvetlenül a látogató maga vagy valaki más a látogató számára szerez be, és amelyek jelentős részarányt képviselnek a turisztikai kiadásokon belül, vagy a termékkínálat teljes értékének jelentős részét adják. Két csoportra bonthatók:

- a nemzetközileg összehasonlítható turizmusra jellemző termékekre, ezek reprezentálják azokat a termékeket, amelyek a turisztikai kiadások nemzetközi összehasonlításának alapját jelentik (lásd az 1. táblázat 1-10. sorait), valamint
- az országspecifikus turizmusra jellemző termékekre, ezt az egyes országoknak saját maguknak kell meghatározniuk, az IRTS 2008 5.10. bekezdésében rögzített kritériumok alkalmazásával. Két alkategóriája van: (1) turizmushoz kapcsolódó termékek, valamint (2) a turizmushoz nem kapcsolódó fogyasztási cikkek, amelyek minden olyan fogyasztási cikket és szolgáltatást tartalmaznak, amelyek nem tartoznak az előző kategóriába.

Ezekon felül meghatározható a nem fogyasztási célú termékek köre is. Ebbe a kategóriába tartozik az összes olyan termék, amely jellegénél fogva nem lehet fogyasztási cikk vagy szolgáltatás, ezért nem képezheti részét sem a turizmus kiadásainak, sem a turizmus fogyasztásának, kivéve azokat az értéktárgyakat, amelyeket a látogatók utazásaik során vásárolnak. A TSA: RMF 2008 által ezekre javasolt alkategória (1) az értéktárgyak, valamint (2) az egyéb nem fogyasztási célú termékek, amelyek a turizmus bruttó állóeszköz-felhalmozásával és kollektív fogyasztásával kapcsolatos termékeket tartalmaznak (TSA: RMF 2008).

2.3. A TSA AGGREGÁTUMAI

A TSA öt, a nemzeti számlák rendszerével szoros kapcsolatban álló aggregátumot nevesít, amelyek megmutatják a turizmus, mint nemzetgazdasági ágazat nagyságát és hozzájárulását a gazdasági teljesítményhez:

- *Hazai turisztikai kiadások (költés)*. A turisztikai célú utak során az áruk és szolgáltatások megvásárlásáért fizetett összeg, ahol a *hazai* azt a (referencia)gazdaságot jelenti, amelyben a kiadások történtek (IRTS 2008, 14., 35. o.).
- *Hazai turisztikai fogyasztás*. A turisták által a referenciagazdaságban történő áru- és szolgáltatásvásárlások mérőszáma, vagyis a hazai turisztikai kiadások értéke, melyet korrigálnak a nyaralóingatlanokhoz kötődő becslött fogyasztás-

tással, a lakások idegenforgalmi célú ideiglenes cseréjéből származó fogyasztási kiadásokkal, az otthonaikban vendégeket fogadó házigazdák nettó költségeivel, a munkáltatók által nyújtott szállás- és utazási költség támogatókkal, valamint egyes, a látogatóknak nyújtott nem piaci szolgáltatások (például oktatás, rekreációs szolgáltatások stb.) állami finanszírozásának értékével (TSA: RMF 2008, 16–17. o.).

- A turisztikai iparágak bruttó hozzáadott értéke (*Tourism Industries Gross Value Added, TGVA*). Fő tevékenységüket tekintve az idegenforgalmat kiszolgáló tevékenységek (más néven a turisztikai iparágak) outputjának értéke, melyet csökkentenek a más termelési tevékenységek által előállított inputok értékével (TSA: RMF 2008, 30., 34. o.).
- A turizmus közvetlen bruttó hozzáadott értéke (*Tourism Industries Direct Gross Value Added, TDGVA*). A TDGVA az összes gazdasági ágazatban létrejött bruttó hozzáadott értéket számszerűsíti, amely kizárólag a hazai turisztikai fogyasztást elégítette ki (TSA: RMF 2008, 56. o.).
- A turizmusra jellemző iparágak közvetlen hozzájárulása a bruttó hazai termékhez (*Tourism Industries Direct Gross Domestic Product, TDGDP*). Az idegenforgalmi tevékenységek hozzájárulása az ország GDP-jéhez, amely úgy számszerűsíthető, hogy a turizmus közvetlen bruttó hozzáadott értékét (TDGVA) korrigálni kell a beszerzési áron számításba vett termékekre és szolgáltatásokra fizetett nettó adókkal (TSA: RMF 2008, 57. o.).

3. TSA: RMF 2008 és a magyar TSA statisztika

A magyar TSA statisztika összeállítása során a turisztikai célú költség számbavétele kiterjedt kérdőíves adatgyűjtéssel történik. A KSH kérdőíves lekérdezései a következők:

- a rezidensek turisztikai kiadásai (lásd a lakosság utazási szokásait [LUSZ] felmérő adatgyűjtést), valamint
- a nem rezidensek (a külföldi látogatók) költsége, amelyeket a külföldi látogatók elutazásakor gyűjtenek, akik arról számolnak be, hogy Magyarország mely régiójába, milyen céllal, mennyi időre és kivel érkeztek, ezen felül részletesen számot adnak az út során végrehajtott turisztikai célú kiadásaikról, a kiadási célok szerinti részletezésben.

A KSH a TSA: RMF 2008 módszertan által ajánlott további, nemzeti (alkalmazói) hatáskörbe utalt

egyéb turisztikai célú ráfordításokat, illetve a turisztikai fogyasztás egyéb komponenseit, például az üdülőingatlanok saját számlás szolgáltatásait, a turizmusban előforduló szociális transzfereket, valamint az egyéb becsült (imputált) turisztikai fogyasztást – adatgyűjtés és alkalmas adatok hiánya miatt –, még nem építette be a TSA számításokba.

A magyar statisztika az 1. táblázatban részletezett 1-10. kategóriát számszerűsíti. Ezek mellett

- az egyéb országspecifikus, turizmushoz kapcsolódó termékek körében a gyógyfürdő-szolgáltatást és a gyógyfürdőket mint turisztikai ágazatot tünteti fel (azaz a szolgáltatók egy speciális, az országra jellemző körét nevesíti), valamint idesorolja a szállítást kiegészítő tevékenységeket is (ez a 11-12. kategória az 1. táblázatban);
- a nem fogyasztási célú termékek köre mindazokat a termékeket és szolgáltatásokat jelenti, amelyek nem tartoznak az előzőekbe, így az egyéb más árukat (01-36 CPA) és az egyéb szolgáltatásokat (37- CPA);
- a nem fogyasztási célú termékek körét a magyar TSA nem részletezi, beleérti a 13-14. kategóriába (lásd az 1. táblázatot).

A magyar TSA statisztika az ajánlott tíz táblázatból kilencet állít össze. A 9. táblát, amely a turizmus közösségi fogyasztását mutatja be, adatok hiányában nem tartalmazza.

4. A TSA anomáliái

A legfrissebb magyar TSA alapján 2017-ben a turizmusra jellemző ágazatok együttes bruttó hozzáadott értéke (TGVA) 6,7% volt (KSH 2020). Ez az arány azonban nem tekinthető teljes egészében a turizmus hozzájárulásának, mert a turizmusra jellemző iparágak csak részben szolgálják ki a turistákat. Az éttermek – a működési helyszínüktől, kínálatuktól és minőségüktől függően – a helyieket is, sőt sokszor csak a helyieket szolgálják ki. A tömegközlekedés igénybevétele is döntően a helyiekhez (például ingázókhoz) kötődik, de ugyanez a helyzet a gyógyfürdőkkel is. Emiatt a turizmusnak a gazdasági teljesítményhez való közvetlen hozzájárulása kisebb, mint a turizmusra jellemző ágazatokban keletkező összes bruttó hozzáadott érték. A KSH erre fel is hívja a figyelmet a *Turizmus-szatellit számlák, 2017* kiadványában, és becslést ad a turizmusra jellemző egyes termékek turisztikai fogyasztási arányára (ez az arány a vendéglátás esetében például 26,1% volt, a gyógyfürdők esetében 28,7%, a közúti személyszállítás esetében mindössze 9%). Azonban az ezt figyelembe vevő TSA aggregá-

tumokat (TDGVA és TDGDP), illetve az ehhez szükséges számításokat nem számszerűsítette.

A magyar turisztikai ágazatban működő vállalkozások kibocsátásának egy részét nem turisztikai céllal fogyasztják, így ezen ágazatok teljesítménye csak kisebb részben köthető a turizmushoz. Ezen felül turisztikai kereslet nemcsak a hazai gazdaságban előállított termékek és szolgáltatások iránt nyilvánul meg, hanem részben importtermékeket is felszív. Például, amikor a turista olyan terméket vásárol, amelyek előállításához importra van szükség (ilyen az üzemanyag).

A TSA a turizmusra jellemző termékek iránti turisztikai kereslet (költés a TSA 1-4. táblázatainak adatai) és a turizmusra jellemző termékek kínálatának (kibocsátás, a TSA 5. és részben 6. táblázata) összevetésével számítja ki a turisztikai fogyasztás arányát. Ez az arány a szálláshely-szolgáltatás esetében 92,2% (azaz a szálláshely-szolgáltatás, mint turizmusra jellemző szolgáltatás kínálatának 92,2%-át szívta fel a turisztikai kereslet), míg a vendéglátás esetében 26,1%, a gyógyfürdő-szolgáltatások esetében 28,7%. Ezek segítségével meg lehet határozni, hogy a turizmusra jellemző ágazatok bruttó kibocsátása, folyó termelő felhasználása és a hozzáadott értéke milyen mértékben köthető a turizmushoz. A számítás során a turizmusra jellemző fogyasztási arányokkal megszorozzuk az egyes termékeket előállító turisztikai ágazatok kínálatának értékét, valamint az importot, így megkapjuk, hogy mekkora a turisztikai célú – illetve a turizmus által felszívott – kínálat, amelynek nagysága a számítást követően meg fog egyezni a turisztikai kereslettel.

A turisztikai hozzáadott érték meghatározásához a belföldi turisztikai célú termelés (kínálat) értékéből le kell vonni a folyó termelő fogyasztás nagyságát. Ehhez az előző lépésben szektoronként kiszámolt közvetlen turisztikai kínálatot elosztjuk a szektorok teljes kibocsátásával. Az így kapott arány jelzi, hogy az egyes, turizmusra jellemző szektorokban hogyan alakul a közvetlen turisztikai értékesítés. (A szálláshely-szolgáltatás esetében ez 76,8%, a vendéglátásban pedig 26,1%.) A kiszámolt kibocsátási turisztikai részarányokkal korrigálva a szektorok termelő fogyasztását kapjuk meg, hogy hogyan alakul a folyó termelő felhasználás turisztikai részaránya.

A közvetett turisztikai hozzáadott érték úgy jön létre, hogy a turisztikai szolgáltatások nyújtásához a szolgáltatók más ágazatok outputját is felhasználják. Ilyen például az energiafelhasználás (közlekedési szolgáltatók esetében az üzemanyag vásárlása), a vásárolt élelmiszer alapanyagok, az egyéb anyagfelhasználás, a továbbértékesített szolgáltatások díja (ha egy szálloda a szobaárba beépíti a külső szolgáltató által nyújtott reptéri

transzferet). Ezeket a vásárlásokat összefoglaló néven folyó termelő fogyasztásnak nevezzük. A más ágazatokban létrejött, de a turizmushoz felhasznált termékek és szolgáltatások értéke ezen felül további folyó termelő felhasználást tartalmazhat a *harmadik körben* belépő, a közvetlen beszállítókat kiszolgáló ágazatokban. Továbbá a logika alapján beszélhetünk *negyedik, ötödik stb. körös* beszállítókról. Éppen ezért nehéz megbecsülni, hogy a turizmus összességében milyen közvetett hatással van a gazdaság egészére.

Ennek áthidalására a KSH *Turizmus-szatellit számlák, 2007* kiadványában rendelkezésre áll a turizmus-specifikus ágazatok multiplikatortindexe a 2015-ös revidált ágazati kapcsolatok mérlege alapján. A multiplikatort figyelembe veszi a további ágazatokban keletkezett jövedelmekre gyakorolt hatást, értéke 1,57.

A GDP, azaz a bruttó hazai termék meghatározásához a bruttó hozzáadott értéket korrigálnunk kell a termékadók és a támogatások egyenlegével. A GDP a hozzáadott érték alapján a következőképpen számolható:

$$\text{Hozzáadott érték (alapáron) + fogyasztási adók - ártámogatások + általános forgalmi adó (amely fogyasztási adót és ártámogatást is terhelhet) = bruttó hazai termék (GDP)}$$

Sajnos termékenkénti és/vagy szektoronkénti bontás nem áll rendelkezésre, így csak becsléni tudjuk, hogyan alakulhat a TDGDP nagysága és aránya.

2017-ben a bruttó hazai termék, a GDP, nagysága folyó áron 38 835 Mrd Ft volt, melyből a termékadók és támogatások egyenlege 5 971 milliárd forint volt. A két adat különbsége a hozzáadott érték nagysága (alapáron), amely 32 864 milliárd forint.

A bruttó hozzáadott értékhez viszonyítva a termékadók és támogatások egyenlege 2017-ben 18,2% volt. Azonban a turizmusra jellemző ágazatok esetében, kivéve a személyszállítás bizonyos ágazatait, nem jellemzőek a támogatások és a kedvezményes adókulcsok. Az ágazatok kibocsátását (az értékesítés nettó árát) terhelő általános forgalmi adó 2017-ben majdnem minden turizmusra jellemző ágazatban 27% körül alakult, legyen szó akár a szálláshely-szolgáltatásról, az éttermi vendéglátásról, vagy a gyógyfürdő-szolgáltatásról. Ezek alapján a termékadók és a támogatások egyenlege bizonyosan pozitív, így a turizmusra jellemző ágazatok bruttó hozzáadott értékét felfelé kell korrigálni a TDGDP számításához. A turizmusra jellemző szektorokban a termékadók és támogatások pozitív egyenlege konzervatív becsléssel 20%-25% körülire tehető a hozzáadott érték (HÉ) arányában.

5. A magyar módszertan és a turisztikai hozzájárulás mérésének fejleszthetősége a nemzetközi tapasztalatok alapján

Mivel a TSA által ajánlott adatforrások és adatgyűjtések egy része Magyarországon nem áll rendelkezésre, így a turizmus, mint gazdasági aktivitás egy része láthatatlan a magyar TSA statisztika számára.

A magyar TSA számítás fejlesztéséhez elsődlegesen a keresleti oldalon van szükség a módszertan fejlesztésére. Jó gyakorlatként az új-zélandi TSA összeállításához felhasznált keresleti adatokat és adatbázisokat tekintjük át, melyeket nem lehet teljes egészében a magyar viszonyokra adaptálni, azonban ötleteket adhat a döntéshozók számára.

- Az új-zélandi statisztika a nemzetközi módszertannal összhangban a turistát a *szokásos környezet* fogalmával határozza meg. Turisztikai kiadás az, amikor az egyén a szokásos környezetén kívül költ. A szokásos környezetet akkor hagyja el a turista, ha – menetrend szerinti repülőjáratral vagy a szigetek közötti kompjáratokkal utazik, – a szokásos tartózkodási helyétől több mint 40 kilométerre utazik, – nemzetközi turistaként utazik.
- A tartós fogyasztási cikkek vásárlásai során vizsgálják, hogy utazás során történt-e, azaz a szokásos tartózkodási helyén kívül vásárolt-e tartós fogyasztási cikket valaki. Egyes tartós fogyasztási cikk vásárlásokat függetlenül attól, hogy hol vásárolták, a turisztikai kiadások körébe sorolnak (például bőröndök, sátrak).
- A belföldi turisztikai költség becslése során bankkártya adatokat gyűjtenek, egyebek mellett arról, hogy hol, mikor, milyen kártyával, mekkora összegben, milyen jellegű üzletben történt a vásárlás. Ha a szokásos tartózkodási helyen kívül történik kártyahasználat, az turisztikai költségnek minősül.
- A nemzetközi turisztikai kiadásokba beletartozik az Új-Zélandon kevesebb, mint 12 hónapig tanuló nemzetközi hallgatók költsége. A nemzetközi hallgatók turisztikai kiadásai tartalmazzák a képzési díjakat, a megélhetési költségeket és a rezidens légitársaságok repülőjegy árait.
- Turisztikai költségként veszik figyelembe a kirándulójáráshoz (cruise ship) köthető kiadásokat, például a hajózási ügynökök díját, a hajó üzemanyagának díját, az utasok ellátását (árak és egyéb készletek vásárlása). A hajók látogatóinak költsége tartalmazza a parti kirándulásokon történő kiadásokat is.

- Az új-zélandi TSA számításba veszi a második otthonok imputált (becsült) bérleti díját.
- A nemzeti számlák adatai alapján az üzleti és a kormányzati utazások adatait is elemzik. Az ezzel kapcsolatos költséget a nemzeti számlák folyó termelő fogyasztás (köztes felhasználás) adataiból gyűjtik ki.

6. Összefoglalás

Tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy a magyar TSA számításból hiányzó aggregát mutatókra, a turizmus közvetlen hozzáadott értékére, a GDP-hez történő közvetlen hozzájárulás mértékére, valamint a közvetlen turisztikai foglalkoztatottságra vonatkozóan bemutassuk a statisztikai számbavétel anomáliáit.

A mutatók minősége, tartalma, pontossága, ezáltal a turizmus gazdasági hozzájárulásának reális felmérése azon múlik, hogy milyen minőségű, tartalmú és milyen körben gyűjtött adatok alapján készítjük el a becslést. Az új-zélandi példával arra mutattunk rá, hogy többféle adatbázissal, az alapadatokat kiegészítő többféle adatgyűjtéssel támogatva pontosabb és megalapozottabb TSA statisztikák állíthatók össze.

Felhasznált irodalom

- FRECHTLING, D. C. (2010): The Tourism Satellite Account. A Primer. *Annals of Tourism Research*. 37(1). pp. 136–153.
<https://doi.org/10.1016/j.annals.2009.08.003>
- LIBREROS, M. – MASSIEU, A. – MEIS, S. (2006): Progress in tourism satellite account implementation and development. *Journal of Travel Research*. 45(1). pp. 83–91.
<https://doi.org/10.1177/0047287506289517>

Internetes források

- ESA (European System of Accounts) (2010): Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2013. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5925693/KS-02-13-269-EN.PDF/44cd9d01-bc64-40e5-bd40-d17df0c69334>, Letöltve 2020. március 20.
- IRTS (The International Recommendations for Tourism Statistics) (2008): United Nations. 2010. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_83rev1e.pdf, Letöltve: 2020. március 10.
- KSH (2020): *Turizmus-szatellitszámlák*, 2017. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/turizmszat/turizmszat17.pdf>, Letöltve 2020. április 30.

SNA (System of National Accounts) (2008): European Commission-IMF-OECD-UN-World Bank, 2009. <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/sna2008.pdf>. Letöltve: 2020. március 8.

TSA (Tourism satellite account) (2017): *The contribution made by tourism to the New Zealand economy*. Stats NZ Tatauranga Aotearoa. 2017. <https://www.stats.govt.nz/assets/Uploads/>

Tourism-satellite-account/Tourism-satellite-account-2017/Download-data/tourism-satellite-account-2017.pdf, Letöltve: 2020. április 15.

TSA: RMF (Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework) (2008): United Nations. 2010. https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf, Letöltve: 2020. március 17.
